

ΔΟΓΜΑΤΑ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΑ

Δόγμα ἢ θρήσκευμα, ἔχον ὡς βάσεις του, τὴν ἀπόλυτον πίστιν εἰς ἕνα Θεόν, Δημιουργόν καὶ Πατέρα καὶ ἠθικὰς ἀρχὰς ἀπορρεούσας ἀπὸ ἄσπιλον συνείδησι, εἶνε πάντοτε σεβαστόν, θεάρεστον καὶ αἰωνόβιον. Οἰαιδήποτε παρεμβολαὶ εἰς ἕν τοιοῦτον θρήσκευμα προερχόμεναι ἀπὸ σοφοὺς ὀρθολογισμοὺς ἢ ἀπὸ ὑπερφυσικὰς ἐπεμβάσεις, δεόν νά τυγχάνουν πάντοτε τῆς δεούσης προσοχῆς, τῆς σχετικῆς ἐπιδοκιμασίας καὶ τοῦ ἀπολύτου σεβασμοῦ.

Διχογνωμίαι εἰς ἕν τοιοῦτον θρήσκευμα ἐπὶ τῶν προτιμητέων συμβόλων, τύπων, ἀναπαραστάσεων ἱερῶν προσώπων κλπ. δέν ἀποτελοῦν μὲν ἀσέβειαν, θὰ ἦτο ὅμως θεάρεστον, ἂν πάντα ταῦτα διευθετοῦντο διὰ τῆς μεσολαβήσεως ὀρθοτέρων ἰδεῶν πρὸς καταρτισμὸν κοινοῦ ἀλλ' εὐρυτέρου θεσπισματος, δοθέντος ὅτι αἱ διάφοροι φυλαὶ ἢ καὶ κοινωνικαὶ τάξεις δέν κατανοοῦν μὲ τὸν αὐτὸν πάντοτε τρόπον μίαν ὑψηλὴν ἰδέαν.

Διαιρέσεις ἐπίσης καὶ σχίσματα, ὀφειλόμενα εἰς τὴν διαφορετικὴν ἐξήγησιν ὑψηλῶν ἰδεῶν ἐνὸς τοιοῦτου θρησκευματος, δέν ἀποτελοῦν μὲν ἀσέβειαν, δέν αὐξάνουσιν ὅμως καὶ τὸ γόητρόν του. Δέν ἀσεβεῖ π.χ. ὁ εὐσεβὴς χριστιανός, ἂν πιστεύῃ ὅτι τὸ ἅγιον πνεῦμα ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ Πατρὸς μόνον ἢ καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ, ἐφ' ὅσον μάλιστα δέν ἐννοεῖ εἰς τί θὰ τὸν ὠφελήσῃ ἀποδεχόμενος τὴν μίαν ἢ τὴν ἄλλην ἀντίληψιν.

*Αλλά και ἂν εἰς τοῦτο ὑποκρύπτεται ἵχνος ἀσεβείας, αὕτη ἀφορᾷ τοὺς ἐκάστοτε ἡγέτας τοῦ θρησκευήματος, καὶ δὴ ἐκείνους, οἱ ὅποιοι δὲν ἐπιζητοῦν ἢ ἀρνοῦνται μίαν μεταξύ των ἀδελφικὴν συνεννόησιν, κατὰ τὴν ὅποιαν νὰ δώσουν τὴν ὀρθοτέραν καὶ σοφοτέραν λύσιν εἰς ἐκάστην περίπτωσιν διὰ βαθείας μελέτης καὶ παρατάξεως τῶν ἐγκατεσπαρμένων εἰς τὰ ἱερά κείμενα ὑψηλῶν ἰδεῶν, διὰ τῆς ἰσχυρᾶς σκέψεως καὶ διὰ τῆς καλῆς θελήσεώς των.

*Αλλά καὶ μία ἀκόμη αἴρεσις, προκύψασα ἀπὸ παρανόησιν ὑψηλῶν ἰδεῶν τοῦ θρησκευήματος, δὲν ἀσεβεῖ καὶ δὲν πρέπει νὰ ἀπομακρύνεται τῶν ὀρίων τούτου δηλ. νὰ ἀφορίζεται. πρὶν ἢ καταβληθῇ κάθε ἐπίμονος προσπάθεια πρὸς διαφώτισίν της.

*Ασέβεια καὶ ἐμπαιγμὸς θείων καὶ ἀνθρωπίνων εἶνε ἢ ἀπάρνησις ἐνός τοιούτου θρησκευήματος πρὸς ἐκβιασμόν, ἐκδίκησιν ἢ συμφεροντολογικοὺς σκοπούς. Ὁ τοιοῦτος ἀρνησὶ θρησκὸς διατελεῖ εἰς μεγαλειτέραν ἠθικὴν κατάπτωσιν καὶ ἀπὸ αὐτὸν τὸν ὑλιστὴν καὶ ἄθεον.

*Ὅπωςδὴποτε, πρὸς ἀποφυγὴν οἰωνδὴποτε θρησκευτικῶν ἐκτροχιασμῶν ἐπιβάλλεται ἢ εἰς τὰ σχολεῖα καὶ ἀπὸ ἄμβωνος τακτικὴ διδασκαλία καὶ ἐπεξηγήσεις τῶν ὑψηλῶν ἰδεῶν τοῦ θρησκευήματος εἰς γλῶσσαν κατανοουμένην ὑπὸ τῶν ἀκροατῶν, ὥστε νὰ μὴ παρανοοῦνται αἱ ἰδέαι οὔτε νὰ παρεξηγοῦνται ἢ διαστρέφονται καὶ αὐταὶ αἱ λέξεις τῶν ἱερῶν κειμένων πρὸς βλάβην καὶ αὐτῆς τῆς μητρικῆς γλώσσης.

Διὰ τῆς τοιαύτης διδασκαλίας τῶν θρησκευτικῶν ἐπιτυγχάνεται πληρέστερον ἢ ἠθικοποίησις καὶ ἢ ἐξύψωσις τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος. *Αλλ' ἂν διὰ τὸν καθηχούμενον κληρικὸν καὶ τὸν φοιτητὴν τῆς φιλολογίας ἐπιβάλλεται ἢ λεπτομερῆς ἐκμάθησις τῆς ἐκκλησιαστικῆς

κῆς ἱστορίας καὶ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ὁ μαθητῆς ὅμως καὶ γενικῶς ὁ κοσμικὸς ἄνθρωπος δὲν ὠφελεῖται οὔτε ἀπὸ τὴν πρώτην, ἀσχολουμένην κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς ἔριδας, αἰρέσεις, διαιρέσεις καὶ σχίσματα, οὔτε ἀπὸ τὴν Παλαιὰν Διαθήκην, ἣτις ὄχι μόνον εἶνε πινακοθήκη παρακοῶν, ἀδελφοκτονιῶν, ἐγκλημάτων, παρανομιῶν, ὀργίων, Σοδόμων καὶ Γομόρων καὶ παντὸς ἄλλου εἴδους ἀνηθικότητος ἀλλὰ καὶ βρίθει χασμάτων καὶ ἐρωτηματικῶν, συνέπειαι τῶν ὁποίων δύνανται νὰ εἶνε εἰρωνία καὶ δυσπιστία. Ὁ μὴ καθορισμὸς λ.χ. τοῦ ἀπηγορευμένου καρποῦ τῆς γνώσεως ἔδοσε λαβὴν εἰς ἀνηθικούς εἰκασίας· ἡ ἱερὰ Ἰουδαϊκὴ βίβλος δὲν ἀναφέρει ἐπίσης καμμίαν ἄλλην γυναῖκα πλὴν τῆς Εὐας, διὰ νὰ ἐξηγήσῃ πῶς ἀπὸ τὸν ἀδελφοκτόνον Κάϊν καὶ τοὺς υἱοὺς τοῦ προῆλθεν ὀλόκληρος ἡ ἀνθρωπότης μὲ τὴν ποικίλιαν τῶν φυλῶν τῆς, ὥστε ὁ σχολιαστῆς αὐτῆς νὰ ἀναγκάζεται νὰ σημειώσῃ, ὡς εἰκασίαν τοῦ, ὅτι ἡ Εὐα ἐγέννα διδυμα, ἄρρεν καὶ θῆλυ εἰς ἕκαστον τοκετόν.

Ἰκανὰ τοιαῦτα παραδείγματα πείθουν ὅτι ἡ Παλαιὰ Διαθήκη καὶ ἰδιαιτέρως ἡ περὶ γενέσεως τῶν κόσμων καὶ τῶν ὄντων περιγραφή τῆς ὀφείλεται εἴτε εἰς θεολατρικὴν φαντασίαν εἴτε εἰς ἀφηγήσεις γεγονότων, ἀτελῶς ἢ ἐλαττωματικῶς μεταδοθέντων καὶ παραμορφωθέντων κατὰ τὴν διαδρομὴν τῶν αἰώνων· εἴτε τέλος, τὸ καὶ πιθανώτερον, εἰς ἀλληγορικὴν μόνον διατύπωσιν τῶν γεγονότων, εἰς τρόπον ὥστε ἡ κατασκευὴ λ.χ. τοῦ ὑλικοῦ Σύμπαντος εἰς ἕξ ἡμέρας νὰ ὑπονοοῖ ἢ ἀπλῶς διαστήματα, ἕξ δευτερόλεπτα ἢ καὶ ἕξ αἰῶνας· ἢ ὅτι τὸ πλασθὲν καὶ ἀναφερόμεον ἐν αὐτῇ ζεῦγος τῶν πρώτων ἀνθρώπων, νὰ ἀντιπροσώπευεν ἐν ἀπλῶς παράδειγμα τῆς δημιουργικῆς ἐνεργείας κλπ.

Πράγματι δέ, ὡς συμβολικὴ ἢ ἀλληγορικὴ ἡ διατύπωσις τῶν γεγονότων καὶ δὴ τῆς γενέσεως τῶν

κόσμων καὶ τῶν ὄντων ὑπὸ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ὑποστηρίζεται ὄχι μόνον ἀπὸ ἀστρονομικὰς ἐρεῦνας, ἀπὸ τὴν σκέψιν καὶ τὴν συνείδησιν ἀλλὰ καὶ ἀπὸ αὐτὴν ταύτην τὴν ὕπαρξιν τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος.

Ἄν δηλαδή οἱ πρῶτοι ἄνθρωποι δὲν ἐξηφανίσθησαν ἀπὸ τὴν πρώτην στιγμὴν τῆς ἐμφανίσεώς των ἀπὸ τὰς ἐπιθέσεις ἀγρίων θηρίων, ἰοβόλων ἐρπετῶν, ἐντόμων, μικροβίων κλπ. ἕνεκα τῆς κατωτερότητος τῆς σωματικῆς του διαπλάσεως, ὀγκώδους, ἐκτεθειμένης καὶ ἐστερημένης φυσικῶν ὕπλων πρὸς ἄμυνάν της, ἀλλὰ τὸναντίον ἐπεκράτησαν, ἐπληθύνθησαν καὶ κατεκυρίευσαν τὴν γῆν, κυριαρχήσαντες ἐπὶ τῆς ἐπ' αὐτῆς ὀργανικῆς ζωῆς, τοῦτο συνετελέσθη, μόνον διότι ἦσαν προκαταβολικῶς ἐφοδιασμένοι καὶ μὲ σῶμα ἀκμαῖον καὶ μὲ πνεῦμα ἀνεπτυγμένον καὶ ὄχι ληθαργοῦν εἰς σώματα βρεφῶν.

Τὸ τοιοῦτον δὲ πνεῦμά των θὲν τὸ ἐπρομηθεύθησαν, βέβαια, ἀπὸ γῆϊνα στοιχεῖα, διότι τότε θὰ τὸ παρελάμβανον εὐκόλως ἐξ αὐτῶν καὶ ὅλα τὰ ζῶα οὔτε τὸ ἐκληρονόμησαν ἀπὸ τὸν ἐγκέφαλον τοῦ πιθήκου, διότι τότε οὗτοι, ὡς προγενέστεροι, καὶ ὄχι οἱ ἄνθρωποι, θὰ ἦσαν οἱ κυρίαρχοι ἐπὶ τῆς γῆς· ἀλλὰ διοχετεύθη εἰς αὐτοὺς ἀπὸ πνευματικὴν Πηγὴν, δυναμένην νὰ χορηγῇ τοιοῦτον.

Διὰ τοῦτο καὶ ἡ ἰουδαϊκὴ παράδοσις περὶ τῆς γενέσεως τῶν κόσμων καὶ τῶν ὄντων, ὡς συμβολικὴ καὶ ἀλληγορικὴ, ἐγκλείει πολλὰς ἀληθείας. Ἐνῶ τὸναντίου, ἡ δαρβίνειος θεωρία περὶ αὐτομάτου ἐμφανίσεως τῆς ζωῆς καὶ τῆς καταγωγῆς δῆθεν τοῦ ἀνθρώπου ἐκ τῶν πιθήκων, ἀποκαλύπτεται καὶ ἐλέγχεται ψευδῆς, ὕπουλος καὶ φαντασιώδης, ὄχι μόνον διότι εἶνε ἀφιλοσόφητος, ἐξευτελίζουσα καὶ ἀπογοητεύουσα ἀσκόπως τὸν ἄνθρωπον, ὀδηγοῦσα αὐτὸν πρὸς τὸν ὕλισμόν, τὴν ἀθεΐαν καὶ τὴν ἀνηθικότητα

καί στεροῦσα αὐτὸν τοῦ ὑψίστου ἀγαθοῦ, δηλαδὴ τῆς ἐλπίδος· ἀλλὰ καὶ διότι δὲν στηρίζεται εἰς πραγματικὰς ἀποδείξεις παρὰ μόνον εἰς εἰκασίας καὶ παρανοήσεις φυσικῶν φαινομένων καὶ ἐπὶ πλέον διαψεύδεται ἀπὸ τὰς ἀναλογίας καὶ ἀπὸ τὴν ὑπαρξιν τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, καὶ δὲν ἐπιδοκιμάζεται οὔτε ἀπὸ τὴν σκέψιν οὔτε ἀπὸ τὴν συνείδησιν τοῦ ἀνθρώπου.

Πολλὰ ἄλλως τε τοιαῦτα κίβδηλοι θεωρίαι καὶ δὴ καὶ ἐπιστημονικαί, ἀπεδειχθησαν ψευδεῖς καὶ διὰ τοῦ χρόνου ἐνεταφιάσθησαν καὶ ἐξηφανίσθησαν.

Ἡ ἐξερεύνησις πρὸς διαπίστωσιν τῆς ἀληθείας δὲν εἶνε ἔγκλημα ἢ ἀσέβεια· καὶ γὰρ τῷ Κυρίῳ εἰσὶ προθέσεις τοῦ ἐνφύειν ἀνθρώποις τὴν ἔρευναν (προφητ. Ἰερεμία — Ἰεζεκιήλ)· πρέπει μόνον, εἰς περίπτωσιν ἀποτυχίας, νὰ μὴ ἀποκρύπτεται ἡ ἀνθρωπίνη ἀδυναμία καὶ νὰ μὴ πλέκωνται διὰ τῆς διαστροφῆς καὶ τῆς παρανοήσεως τῶν φαινομένων φαντασιώδη ἀποκυήματα, τῶν ὁποίων ἡ διάδοσις δηλητηριάζει πάντα ἀφελῆ πρὸς ζημίαν τῆς ἀνθρωπότητος.

Διὰ τοῦτο καί: «εἶνε προτιμώτερον, πρὸ τῆς ἀφαντάστου δυναμικότητος τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, νὰ στέκη τις μὲ δέος πρὸ ἐνὸς μυστηρίου παρὰ νὰ παρασύρεται ἀπὸ ἐπιστημονικὰς διατυπώσεις, ποὺ δίνουν τὴν ψεύτικη καὶ ἀντιπαθητικὴ ἐντύπωση μιᾶς δῆθεν ἀπόλυτης ἐνημερότητος, ἐνῶ εἰς τὴν πραγματικότητα εἶνε μάταιες προσπάθειες νὰ συγκαλυφθῇ ἡ ἄγνοια καὶ ἀσυγχώρητη δειλία νὰ μὴ τὸ ὁμολογῇ τις χωρὶς ντροπῆς». (Τριλογία τοῦ πνεύματος, ὑπὸ Ε. Παπανούτσου).

ΠΟΛΙΤΕΥΜΑΤΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ

Ἄν, ὅπως πιστοποιοῦν αἱ κατ' ἀγέλας πορεῖαι πολλῶν ζώων καὶ πτηνῶν, οἱ συνοικισμοὶ καὶ αἱ συνεργασίαι μυρμηγκῶν, μελισσῶν κλπ. τὸ ἔνστικτον εἶνε ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον πρὸς συντήρησιν καὶ προστασίαν τῆς ζωῆς προωθεῖ κατ' ἀρχὴν καὶ τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν καθ' ὁμάδας κοινωνικὴν ζωὴν του, τὸ πνεῦμά του ὁμως ἐπενόησε, προήγαγε, ἐτελειοποίησε καὶ ἐφήρμοσε ποικίλους πρὸς τοῦτο τρόπους, κληθέντας πολιτεύματα ἢ κοινωνικὰ συστήματα.

Ἐκ τούτων, τὰ παντὸς εἴδους ὀλοκληρωτικὰ καθεστῶτα — Μοναρχία, Αὐτοκρατορία, Ἀπολυταρχία, Ὀλιγαρχία, ναζισμός, φασισμός κλπ. — ὡς ἀντιπροσωπεύοντα τὴν ἀπόλυτον, αὐθαίρετον καὶ ἀνεξέλεγκτον ἐξουσίαν ἑνὸς ἢ ὀλίγων ἀτόμων, ἐπὶ ἔθνῶν ὁμοφύλων ἢ ἄλλοφύλων, ἐπισύρουν τὴν ἀντιπάθειαν καὶ τὸ μῖσος καὶ σὺν τῷ χρόνῳ ἀνατρέπονται καὶ τελικῶς ἀντικαθίστανται παντοῦ, ὅπου εἰσέδυσεν ὁ πολιτισμὸς καὶ ἀνέκυψεν ἡ συνείδησις.

Παρὰ ταῦτα, ἔπαιξαν σπουδαῖον ρόλον κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἐξημερώσεως τῆς ἐξαγριωθείσης ἀνθρωπότητος, ὅπως καὶ τῆς διαμορφώσεως καὶ πνευματικῆς ἀναπτύξεως καθυστερημένων φυλῶν· καὶ ἴσως θὰ ἦσαν ἀκύμη ἀνεκτά, ἂν οἱ ἐκάστοτε ἄρχοντες αὐτῶν ἦσαν Σολομῶντες, δηλαδή συνετοὶ καὶ δίκαιοι.

Ὅπως δὴποτε καὶ σήμερον δύνανται νὰ ὠφεληθῶσιν τὰ τοιαῦτα πολιτεύματα, ἐφαρμοζόμενα ἐπὶ ἡμι-αγρίων ἢ ἀπολιτίστων φυλῶν, ὅπου ἡ αὐστηρότης καὶ

ἡ παραδειγματικὴ μόνον τιμωρία δύναται νὰ ἀποδώσῃ καρπούς· ἀλλ' ὑπὸ ἓνα πάντοτε ὄρον : ὅτι τὸ τοιοῦτον πολίτευμα θὰ ἀντικατασταθῇ, μόλις ὁ ἄρχων τούτου διὰ τῆς εὐσυνειδήτου καὶ σοφῆς διοικήσεώς του ἐπιτύχῃ τὴν ἐξημέρωσιν, τὸν ἐκπολιτισμὸν καὶ τὴν προαγωγὴν τῆς τοιαύτης φυλῆς.

Τοῦτο συνιστᾷ ἡ Ἱστορία καὶ τοῦτο ἠκολούθησαν οἱ ἀπαράμιλλοι ἐκπολιτισταὶ Ἀγγλοσάξωνες καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἡ ὑπερεκπολιτισθεῖσα Κύπρος περιμένει ἀγωνιωδῶς τὴν μετὰ τῆς μητρὸς Ἑλλάδος ἔνωσίν της.

Οἰαδήποτε παρομοία διακυβέρνησις ἢ πολιτειακὴ δυναστεία, περιφρονήσασα τὸν ἀναφερθέντα ὄρον, ἐξηκολούθησε νὰ πιέζῃ τὰ στήθη ἐκπολιτισθέντων καὶ δὴ ἀλλοφύλων ἔθνων, ὅχι μόνον ἐπέσυρε μίση καὶ ἐχθρότητας καὶ κατετρίβη εἰς ἐξαντλητικὰς περιπετείας, ἀνταρσίας καὶ πολέμους ἀλλ' ἔσχε, κατὰ τὴν Ἱστορίαν πάντοτε, καὶ δραματικὸν τέλος, ὡς λ.χ. ἡ Περσικὴ Αὐτοκρατορία, ἡ βυζαντινὴ, ρωμαϊκὴ, ρωσικὴ, αὐστριακὴ, γερμανικὴ, ἢ φασιστικὴ Ἱταλία κλπ.

ΒΑΣΙΛΕΙΑ. — Ὁ συνταγματικὸς βασιλεὺς, ποὺ ἔχει καθωρισμένα καθήκοντα καὶ δικαιώματα, εἶνε ὁ ἐνδεδειγμένος ἄρχων διὰ πᾶσαν φυλὴν φιλελευθέραν μὲν καὶ ὀπωσδήποτε πολιτισμένην, χωριζομένην ὅμως πνευματικῶς, κοινωνικῶς, θρησκευτικῶς ἢ πολιτικῶς εἰς μερίδας διῆσταμένας, ἀνταγωνιζομένας ἢ διχογνωμοῦσας.

Ὡς ἀπὸ σκοπιᾶς προσεκτικὸς παρατηρητῆς, παρακολουθῶν ὁ τοιοῦτος βασιλεὺς τὰς λειτουργίας τῆς κρατικῆς μηχανῆς, τὴν κοινωνικὴν δρᾶσιν, τὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὴν πρόοδον τῆς φυλῆς, τὴν τάξιν καὶ τὴν ἀσφάλειαν εἰς τὴν χώραν, δὲν περιορίζεται μόνον ὅπως, ἐπεμβαίνων συμφώνως μὲ τὰ δικαιώματά του εἰς κάθε προκύπτουσαν ἀνωμαλίαν, εἰς σοβαρὰς κρί-

ματικὰς διενέξεις κλπ. δίδῃ ἐγκαίρως τὴν γνώμην του ἀμερολήπτως πρὸς ἐπαναφορὰν τῆς χώρας εἰς τὴν ὁμαλότητα· ἀλλὰ συγχρόνως ἔρχεται εἰς ἐπαφὴν διὰ συχνῶν περιοδειῶν του μὲ ὅλας τὰς κοινωνικὰς τάξεις τῆς χώρας ὅπως ἀντιλαμβάνεται αὐτοπροσώπως τὰς διαθέσεις καὶ τὰς ἀνάγκας ἐκάστης καὶ ἐλέγχει τὰ ἀποτελέσματα τῶν χρησιμοποιηθεισῶν μεθόδων διὰ τὴν πνευματικόν, ἠθικόν καὶ ἐθνικόν καταρτισμὸν πάντων καὶ δὴ τῆς μικρᾶς παιδικῆς ἡλικίας.

Ἐχὼν ὑπ' ὄψει του ὁ συνταγματικὸς βασιλεὺς ὅτι ἡ ὁμόνοια καὶ ἡ πρόοδος πάσης φυλῆς ἐξασφαλίζεται διὰ τῆς ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων εὐσυνειδήτου διαιδουγωγῆσεώς της πρὸς τὰ αὐτὰ πνευματικά, ἠθικά, καὶ ἐθνικά ἰδεώδη, ὅχι μόνον συνιστᾷ καὶ ἐπιβλέπει ὅπως ἡ στοιχειώδης μόρφωσις καὶ ἐκπαίδευσις εἶνε ὁμοιόμορφος καὶ ὑποχρεωτικὴ δι' ὅλους, ἀλλὰ καὶ πρωτοστατεῖ διὰ νὰ λαμβάνωνται πρὸς τοῦτο θετικὰ καὶ ἀποτελεσματικὰ μέτρα, ὅποια λ.χ. εἶνε : Ἡ ἀρτία μόρφωσις καὶ ἠθικὴ σύνθεσις τοῦ προσωπικοῦ διδασκάλων, ἱερέων, δημογερόντων καὶ δημοσιογράφων, ὥστε οἱ μὲν διδάσκαλοι νὰ εἶνε εἰς θέσιν ὅπως ἐμφυσοῦν εἰς ὅλα τὰ παιδιά αἰσθήματα φιλαλληλίας καὶ ἀφοσιώσεως εἰς τὰς ἠθικὰς ἀρχὰς καὶ εἰς τὰ αὐτὰ ὑψηλὰ ἰδεώδη, θρησκείας, φυλῆς καὶ πατρίδος· οἱ δὲ ἄλλοι, ὅπως διὰ δημοσιευμάτων, διαλέξεων, περιοδικῶν, νουθεσιῶν κλπ. διασαλπίζουν παντοῦ καὶ πάντοτε ὅτι ἡ μεγαλειτέρα δύναμις διὰ τῆς ὁποίας ἐπιτυγχάνεται καὶ ἐξασφαλίζεται ἡ πρόοδος καὶ ἡ εὐημερία ὅλων τῶν μελῶν μιᾶς φυλῆς εἶνε ἡ φιλεργία καὶ ἡ ὁμόνοια μεταξύ των.

Ἄν ἡ ἀπαξ ἐκδηλωθεῖσα διχόνοια εἰς ἓν ἔθνος δὲν καταπνίγεται συνεχῶς καὶ ἐπιμόνως ἀπὸ αὐτὸ τὸ λίκνον της δηλ. ἀπὸ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν διὰ τῆς

καταλλήλου ἀγωγῆς, ἀναπτυσσομένη βαθμηδόν, συνεπάγεται, μοιραίως καὶ διαδοχικῶς, τὸν φθόνον, τὰς ἔριδας, τὴν ἀνεργίαν, τὴν πείναν, τὴν ληστείαν, τὴν ἔλλειψιν ἀσφαλείας, τὸν ἐκπατρισμόν, τὴν ἀνταρσίαν καὶ τὴν ἐξαθλίωσιν τῆς φυλῆς, πρᾶγμα ποῦ καρσδοκοῦν οἱ ἐχθροὶ τῆς ὅπως τὴν πλήξουν καὶ τὴν συντρίψουν.

Ἄν ἔνεκα ἐλαττωματικῆς διαπαιδαγωγήσεως τῆς φυλῆς ἢ προκύψασα διχόνοια ἀπειλῇ τὰ πάντα, ὁ φιλόπατρις βασιλεύς, χρησιμοποιοεῖ ἐγκαίρως ὅλα τὰ συνταγματικά μέσα πρὸς ἐπαναφορὰν τῆς ὁμαλότητος, ἐν ἀποτυχίᾳ δέ, δὲν διστάζει νὰ ἀναθέσῃ τὴν ἐξουσίαν εἰς δημοφιλεῖ καὶ συνετὸν ἄνδρα, ἰσχυρῶς πυγμῆς καὶ θελήσεως, ὅστις βοηθούμενος καὶ ἀπὸ τὰ ὑγιᾶ στοιχεῖα τῆς χώρας θὰ κατορθώσῃ, διὰ τῆς αὐστηρῶς ἐφαρμογῆς τῶν νόμων καὶ τῆς παραδειγματικῆς τιμωρίας τῶν ἐκτρεπομένων, νὰ ἐπαναφέρῃ τὴν τάξιν, τὴν εὐκοσμίαν καὶ τὴν ἀσφάλειαν.

Διὰ νὰ μὴ θεωρηθῇ δὲ ἡ τοιαύτη μεταβατικὴ διακυβέρνησις ὡς δικτατορία, ἐπαναφέρεται καὶ πάλιν ἡ συνταγματικὴ ἐξουσία μετὰ τὴν πλήρη ἀποκατάστασιν τῆς τάξεως καὶ καταβάλλεται κάθε προσπάθεια πρὸς ἐκρίζωσιν τοῦ κακοῦ διὰ διαπαιδαγωγήσεως τοῦ συνόλου τῆς φυλῆς καθ' ὃν τρόπον ἀναφέραμεν.

Ἄν ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα ἢ Ἑλλάς δὲν ἐμαστίζετο κατὰ περιόδους ἀπὸ τὴν διχόνοιαν, θὰ ἦτο σήμερον τὸ μεγαλύτερον, τὸ ἰσχυρότερον, τὸ μᾶλλον πολιτισμένον καὶ εὐημεροῦν κράτος τῆς Εὐρώπης.

Τέλος, ἂν ποτε ἐμφανισθοῦν ἐπικίνδυνα νέφη, θέτοντα εἰς κίνδυνον τὴν ὑπαρξιν τῆς φυλῆς, ὁ προνοητικὸς βασιλεύς, ἀποβλέπων εἰς τὸ ἀποκλειστικὸν συμφέρον αὐτῆς, δὲν ἀκούει εἰσηγήσεις ἀπὸ ξένους ἢ ἀπὸ τοὺς περιστοιχοῦντας μόνον αὐτόν, ἀλλὰ ζητεῖ

τὴν γνώμην τῆς ὀλομελείας τῆς Βουλῆς ἢ καὶ ὀλοκλήρου τοῦ λαοῦ διὰ δημοψηφίσματος, ὅχι τόσον διὰ νὰ ἀπαλλαχθῆ εὐθυνῶν, ὅσον διὰ νὰ παρεμβληθῆ ὀλίγος χρόνος πρὸς δευτέρας φροντίδας, αἱ ὁποῖαι ὡς σοφώτεραι πάντοτε, θὰ συντελεσοῦν ὥστε καὶ ἡ φυλὴ καὶ ἡ δυναστεία νὰ σωθοῦν ἀπὸ ὀδυνηρᾶς περιπετείας ἢ συμφορᾶς.

ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ.— Ἡ δημοκρατία, λέξις ἑλληνικὴ καὶ δημιούργημα τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος, εἴτε βασιλευομένη εἶνε, ὡς ἡ Ἑλλάς, εἴτε μὴ, ὡς ἡ Γαλλία, ἀντιπροσωπεύει τὸ ἰδεῶδες ἐκεῖνο πολίτευμα, τὸ ὁποῖον ἔχει θεμελιώδεις βάσεις του ὅχι μόνον τὴν διακυβέρνησιν ἔθνων ἢ φυλῶν ὑπὸ ἀτόμων προερχομένων ἐκ τούτων καὶ ἐκλεγομένων ἐλευθέρως ὑπὸ τῶν ἰδίων ἀλλὰ καὶ τὴν καλῶς ἐννοουμένην ἐλευθερίαν παντὸς ἀτόμου, τὸ ὁποῖον σεβόμενον τοὺς νόμους καὶ ἐνεργῶν ἐλευθέρως καὶ κατὰ βούλησιν, συμβάλλει διὰ τῶν ἔργων του εἰς τὴν εὐημερίαν καὶ τὴν πρόοδον τόσον τοῦ ἑαυτοῦ του ὅσον καὶ τῶν ἄλλων.

Ἡ δημοκρατία εὐδοκιμεῖ μόνον ἐκεῖ ὅπου ὅλα τὰ μέλη τῆς, ἐπαρκῶς διαμορφούμενα καὶ προσανατολιζόμενα εἰς τὰ αὐτὰ ἠθικά, κοινωνικὰ καὶ ἔθνικὰ ἰδεῶδη, ἀπολαύουν ἀτομικῆς ἐλευθερίας καὶ ἴσης δικαιοσύνης.

Ἐφ' ὅσον καὶ ὅπου ἐφαρμόζονται πιστῶς καὶ εὐσυνειδήτως αἱ θεμελιώδεις αὗται Ἀρχαὶ τῆς ἀληθοῦς δημοκρατίας, ἐκεῖ βασιλεύει καὶ ἡ τάξις, ἡ εὐκοσμία, ἡ ἀσφάλεια, ἡ εὐημερία, ἡ ἐλευθερία, ἡ πρόοδος καὶ ἡ προαγωγή καὶ ἐκάστου ἀτόμου καὶ τῆς ὀλότητος αὐτῆς. Τοιαύτη ἀληθῆς δημοκρατία ἦτο ἡ Ἑλληνικὴ Πολιτεία ἐπὶ Περικλέους· τοιαύτη εἶνε εἰς τὰς Ἡνωμένους Πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς κλπ. Δημοκρατία, εἰς

τὴν ὁποίαν δὲν τηροῦνται σεβαστοὶ οἱ ἀναφερθέντες ὄροι, δὲν εἶνε ἀληθῆς δημοκρατία. Ὅταν πράγματι αἱ θεμελιώδεις βάσεις τῆς δημοκρατίας ἀρχίσουν νὰ παραβιάζωνται· ὅταν οἱ νόμοι δὲν ἐφαρμόζωνται ἀκριβοδικαίως καὶ ἐξ ἴσου δι' ὅλους· ὅταν ἡ ἀτομικὴ ἐλευθερία παραγνῶρίζεται, δὲν ὑφίσταται, ὀργιάζει, περιορίζεται ἢ ἀφαιρεῖται ἀδικαιολογήτως· ὅταν αἱ θέσεις καὶ αἱ ψήφοι ἀγοράζωνται ἢ δίδωνται ὄχι κατ' ἀξίαν ἀλλ' ἐκβιαστικῶς, δι' αἰσθηματικούς λόγους, χάριν ἀτομικῶν συμφερόντων κλπ., τότε ἡ δημοκρατία ἐκπίπτουσα καταλήγει τελικῶς εἰς ὀχλοκρατίαν, φαυλοκρατίαν, ὀλιγαρχίαν ἢ καὶ δικτατορίαν.

Ἀπὸ τὰς τοιαύτας φαυλοκρατουμένης δημοκρατίας, ὅπου δὲν ὑπάρχει ἢ παραπαίει ἡ δικαιοσύνη, ἐπήγασε καὶ τὸ σοφὸν λόγιον τοῦ λαοῦ, ὅτι, ὁ χειρότερος συμβιβασμὸς εἶνε προτιμώτερος ἀπὸ μίαν δίκην.

Περιελθοῦσα εἰς τοιοῦτον κατάντημα ἡ Δημοκρατία, δύναται ν' ἀναζήσῃ μόνον διὰ τῆς ἐπεμβάσεως δημοφίλου πατριώτου ἰσχυρᾶς πυγμῆς καὶ συνέσεως, ὁ ὁποῖος ἀφοῦ διὰ τῆς συνδρομῆς καὶ τῶν ὑγιῶν στοιχείων τῆς χώρας καὶ δι' αὐστηρᾶς ἐφαρμογῆς τῶν νόμων, παραδειγματικῆς τιμωρίας τῶν ἐκτρεπομένων κλπ, ἐπαναφέρῃ τὴν δημοκρατίαν εἰς τὰς θεμελιώδεις βάσεις τῆς, θὰ σπεύσῃ κατόπιν νὰ ἐγκαταλείψῃ κάθε τοιαύτην ἐξουσίαν.

Ὁ οὕτω ἐνεργήσας δὲν δύναται νὰ ὀνομασθῇ δικτάτωρ ἀλλὰ σωτὴρ τῆς Δημοκρατίας.

Ἄν ὁ ἀπαράμιλλος διπλωμάτης Ἐλευθέριος Βενιζέλος ἐπανελθὼν μετὰ τὴν συνθήκην τῶν Σεβρῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα, φαυλοκρατουμένην τότε ἔνεκα τῆς μακρᾶς ἀπουσίας του, δὲν προέβαινεν ἀμέσως εἰς ἐκλογὰς ἀλλ' ἐκυβέρνησε ἐπὶ τινὰ χρόνον κατὰ τὸν ἀνωτέρω δικτατορικὸν οὕτως εἰπεῖν τρόπον, ἢ Ἑλλάς θὰ ἐξηκολούθει νὰ εἶνε κράτος ἐπὶ 2 ἡπείρων καίτεσσάρων θαλασσῶν καὶ δὲν θὰ ἐδοκίμαζε τὰς πικρίας τοῦ Σαγ-

γαρίου, τῆς ἐκτελέσεως πολιτικῶν ἡγετῶν κλπ.

Ἄν ὁ θερμὸς πατριώτης καὶ προνοητικὸς ἐπιτελικὸς Ἰωάννης Μεταξᾶς δὲν ἀπέθνησκε κατὰ τὴν κρίσιμον καμπὴν τοῦ β' παγκοσμίου πολέμου, ἡ Ἑλλάς δὲν θὰ ἐπάθαινε, πλὴν ἄλλων, τὸ αἶσχος τῆς κατοχῆς ἀπὸ ἠττημένους, τὴν ἐαμοκομμουνιστικὴν ἐπιδρομὴν, τὸ παιδομάζωμα κλπ.

ΔΙΚΤΑΤΟΡΙΑ. Ἡ δικτατορία, συνισταμένη εἰς τὴν αὐθαίρετον καὶ ἀνεξέλεγκτον διακυβέρνησιν φυλῶν ὑπὸ ἑνὸς ἀτόμου, βιαίως ἢ παρανόμως καταλαμβάνων τὴν ἐξουσίαν, καλουμένου δικτάτορος, εἶνε τὸ ἀντιπαθητικότερον τῶν πολιτευμάτων, κατάλληλον μᾶλλον διὰ ζῶα παρὰ δι' ἀνθρώπους. Ἐνίοτε ἐν τούτοις αὕτη ἀποβαίνει ἐπωφελής, ἐφαρμοζομένη εἰς ἡμιαγρίας ἢ ἀπολιτιστους φυλάς ἢ ἀκόμη καὶ εἰς φαυλοκρατουμένας δημοκρατίας, ὅπου ἡ αὐστηρὰ τήρησις τοῦ νόμου καὶ ἡ παραδειγματικὴ τιμωρία τῶν ἐκτρεπομένων ἐπιβάλλεται πρὸς ἐπαναφορὰν τῆς τάξεως καὶ τῆς εὐκοσμίας· ἀλλ' ἐννοεῖται, ὑπὸ τὸν ὄρον ὅτι ὁ τοιοῦτος δικτάτωρ θὰ ἐγκατέλειπε τὸ τοιοῦτον ἀξίωμα, μόλις τὰ πράγματα ἐτακτοποιοῦντο διὰ τῆς σοφῆς διακυβερνήσεώς του. Εἰς τοιοῦτος δικτάτωρ δέον νὰ θεωρεῖται ὄχι τύραννος, ἀλλ' εὐεργέτης τῆς φυλῆς καὶ προστάτης τῆς Δημοκρατίας.

Δικτάτωρ ὅμως, ὅστις δὲν ἀποβλέπει εἰς τοὺς ἐκτεθέντας σκοποὺς καὶ ὄρους, ἀλλ' ἐργάζεται ὅπως, ἀφαιρῶν ἐκ τῶν φυλῶν ποῦ καταδυναστεύει κάθε θρησκευτικὴν, κοινωνικὴν καὶ ἀτομικὴν ἐλευθερίαν καὶ ὑπνωτίζων αὐτὰς μὲ ὑπόλους θεωρίας, ὡς τοιαῦται λ.χ. εἶνε αἱ κομμουνιστικαί, τὰς προετοιμάσῃ διὰ νὰ τὰς χρησιμοποιοῦσιν ἐν καιρῷ ὡς σφάγια πρὸς κατάκτησιν καὶ ὑποδούλωσιν ξένων καὶ πολιτισμένων ἔθνων, δὲν εἶνε μόνον μέγας ἐγκληματίας, ἀξίος ἀγχόνης, ἀλλ' ἔχει κατὰ κανόνα καὶ τραγικὸν τέλος, αὐτοκτονῶν ἢ δολοφονούμενος, ὅπως λ.χ. ὁ Χίτλερ, ὁ Μου-σολίνι κλπ.

Πλὴν τῶν πολιτειακῶν καὶ συγγενικῶν δεσμῶν του, πᾶς ἄνθρωπος καὶ δὴ ὁ ἀπόδημος, αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκην νὰ κατατάσσεται, νὰ συνδέεται καὶ νὰ ἐνδιαφέρεται ὄχι μόνον εἰς τὰς μεγάλας καὶ αἰωνίας ἀνθρωπιστικὰς ἐνώσεις, θρησκευτικὰς καὶ φυλετικὰς, ἀλλ' ἀναλόγως τῆς ἰδιοσυγκρασίας του καὶ εἰς ἄλλους μικροτέρους ὄμιλους καὶ συνασπισμούς, ποῦ συνολικῶς ἀποσκοποῦν τὴν ἀπόκτησιν καὶ σύσφιγξιν τῶν σχέσεων, τὴν συνεργασίαν, τὴν ἀλληλοὑποστήριξιν, τὴν φυσικὴν ἢ πνευματικὴν ἀνάπτυξιν, τὴν ψυχικὴν ἢ σωματικὴν ἐξυγιάνσιν, τὴν προστασίαν τοῦ ὀρφανοῦ, τοῦ ἀπόρου παιδίου, τῆς ἀπροστατεύτου νεάνιδος, τοῦ ἀνάπηρου γήρατος κλπ.

Οἱ τοιοῦτοι συνασπισμοὶ ἢ ὄμιλοι εἶνε συνοπτικῶς : φυλετικοὶ ἢ ἐθνικοὶ, ὡς εἶνε αἱ κοινότητες, τὰ σωματεῖα κλπ. θρησκευτικοί, ὡς τοιοῦτοι εἶναι αἱ χριστιανικαί, μωαμεθανικαὶ καὶ ἰουδαϊκαὶ ἐνώσεις· πνευματικοί, ὡς εἶνε οἱ ἐπιστημονικοὶ καὶ ἐκπαιδευτικοὶ σύλλογοι καὶ ἐστίαι· λ.χ. ὁ « Παρνασός » τῶν Ἀθηνῶν, ὁ « Πτολεμαῖος Ἴος » τῆς Ἀλεξανδρείας, ἡ « Πνευματικὴ Ἐστία » κλπ. ἀποκλειστικῶς φιλανθρωπικοί, ὡς εἶνε : ἡ ἐρυθρὰ ἡμισέληνος, ὁ ἐρυθρὸς σταυρὸς, ἡ « Ἀδελφὴ τῆς Ἐλεημοσύνης » τῶν Πατριαρχείων, ἡ « Μάννα »· ἰδεολογικοί, ὡς εἶνε ὁ σοσιαλισμὸς καὶ ὁ τεκτονισμὸς, ἀθλητικοὶ κλπ.

Ὅλοι οἱ τοιοῦτοι ὄμιλοι, ἐνώσεις, σύνδεσμοι καὶ συνασπισμοί, ποῦ ἀποσκοποῦν τὴν κοινὴν ὠφέλειαν ὄχι μόνον τῶν μελῶν των ἀλλὰ καὶ τοῦ τόπου ὅπου διαβιοῦν καὶ τῆς ἀνθρωπότητος ἐν γένει, εὐδοκιμοῦν καὶ προάγονται, ἐφ' ὅσον σέβονται τοὺς νόμους, τοῦ τόπου, ὅπου εὐρίσκονται καὶ ἀκολουθοῦν τὰς ἀληθεῖς δημοκρατικὰς ἀρχὰς καὶ ἰδέας· ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει οὗτοι φυλλορροοῦν καὶ καταρρέουν.

Συμφέρον ἔχουν πολλοὶ τοιοῦτοι μικροὶ ὄμιλοι καὶ συνασπισμοὶ νὰ συνεργάζωνται καὶ νὰ φιλοξενοῦνται, εἰ δυνατόν, ὑπὸ τὴν αὐτὴν στέγην, ὅχι τόσο δι' οἰκονομικοὺς λόγους, ὅσον διὰ νὰ ἀνταλλάσσουν γνώμας καὶ ἀπόψεις πρὸς κοινὴν ὠφέλειαν, ἔχοντες πάντοτε ὑπ' ὄψει τῶν ὅτι ἐν τῇ ἐνώσει, ἢ δύνამις.

Οἰαδήποτε διαφωνία καὶ διαφορὰ ἀναφυομένη ἐντὸς ἐνὸς συνασπισμοῦ καὶ δὴ μεταξὺ δύο μεγάλων καὶ σχετικῶν τοιούτων, ὅταν παρατείνεται, δύναται νὰ λάβῃ ἐπικινδύνους διαστάσεις ἐπὶ βλάβῃ ὅχι μόνον τῶν συμφερόντων ἀλλὰ καὶ τοῦ γοήτρου ἀμφοτέρων τούτων· διὰ τοῦτο καὶ ἐπιβάλλεται ἢ ὅσον τὸ δυνατόν ταχύτερα καὶ ὀριστικῆ διευθέτησις τῆς διαφορᾶς δι' ἐνὸς ἀδελφικοῦ συμβιβασμοῦ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀναγκῶν καὶ τῆς ἐκτάσεως τῆς παρεχομένης ὑπὸ ἑκάτερου τούτων ὠφελείας εἰς τὴν ἀνθρωπότητα, τῇ ἐπεμβάσει καὶ συνεννοήσει δέκα ἀτόμων ἐξ ἑκάστου συνασπισμοῦ, συνετῶν καὶ καλῆς θελήσεως καὶ ὅχι σοφιστῶν ἢ ἰσχυρογνωμόνων, τὰ ὅποια κατόπιν ψυχραίμου συζητήσεως καὶ ἀλληλοκατανοήσεως νὰ καταλήγουν διὰ ψηφισφορίας μεταξὺ τῶν εἰς μίαν ὀριστικὴν καὶ τελειωτικὴν λύσιν καὶ ἀπόφασιν.